GIPSLI MODELLARNI QALAMTASVIRDA TASVIRLASH METODIKASI

Sirojidinova Gulsevar Maxmudjon qizi
Andijon davlat pedagogika instituti Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi yo`nalishi 2-kurs talabasi
Email: gulsevarsirojidinova@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada gipsli shakllarni chizish jarayonida talabalarning tasviriy savodxonligini rivojlantirish masalalari yoritiladi. Tadqiqotda geometrik jismlarning hajmiy tuzilishini qog‘oz yuzasida to‘g‘ri aks ettirish, perspektiv qisqarishlarni aniqlash, o‘lchamlar nisbatini saqlash va yorug‘-soya taqsimotini tasvirlashga oid vazifalar ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, naturani kuzatish, tayanch nuqtalarni belgilash, konstruktiv chiziqlar yordamida shaklni qurish hamda tonal munosabatlarni izchil ishlab chiqish bosqichlari tahlil qilinadi. Mashg‘ulotlarni tashkil etishda talabalarning individual tayyorgarligini hisobga olish va chizilgan ishlarni aniq mezonlar asosida baholashga alohida e’tibor qaratiladi. Tadqiqot natijalari gipsli modellar bilan ishlash jarayonini takomillashtirish va bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarining kasbiy grafik tayyorgarligini mustahkamlashga xizmat qiladi.*

Annotation: *This article discusses the development of students’ visual literacy through drawing plaster models. The study examines tasks related to accurately representing the three-dimensional structure of geometric solids on paper, identifying perspective distortions, maintaining proportional relationships, and depicting the distribution of light and shadow. It also analyzes the stages of observing a model, identifying key points, constructing forms with structural lines, and gradually developing tonal relationships. Particular attention is paid to organizing lessons according to students’ individual levels of preparation and assessing completed drawings using clearly defined criteria. The research findings may contribute to improving the teaching process involving plaster models and strengthening the professional graphic skills of future visual arts teachers.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются вопросы развития изобразительной грамотности студентов в процессе рисования гипсовых моделей. В исследовании анализируются задачи, связанные с точной передачей объёмной структуры геометрических тел на плоскости бумаги, определением перспективных сокращений, соблюдением пропорций и изображением распределения света и тени. Также рассматриваются этапы наблюдения натуры, определения опорных точек, построения формы с помощью конструктивных линий и последовательной проработки тональных отношений. Особое внимание уделяется организации занятий с учётом индивидуального уровня подготовки студентов и оцениванию выполненных работ по чётко установленным критериям. Результаты исследования могут способствовать совершенствованию учебного процесса при работе с гипсовыми моделями и укреплению профессиональных графических навыков будущих преподавателей изобразительного искусства.*

Kalit so‘zlar: *gipsli shakllar, tasviriy savodxonlik, konstruktiv qurilish, perspektiva, nisbat, yorug‘-soya, ton, naturani kuzatish, grafik ko‘nikma, akademik qalamtasvir.*

Keywords: *plaster forms, visual literacy, constructive drawing, perspective, proportion, light and shadow, tone, observational drawing, graphic skills, academic drawing.*

Ключевые слова: *гипсовые формы, изобразительная грамотность, конструктивное построение, перспектива, пропорции, свет и тень, тон, рисование с натуры, графические навыки, академический рисунок.*

Kirish: Tasviriy san’at ta’limida akademik qalamtasvir bo‘lajak rassom va pedagoglarning kasbiy shakllanishida muhim o‘rin egallaydi. Ushbu fan orqali talabalar tasviriy qonuniyatlarni o‘zlashtiradi, naturani tahlil qilishni o‘rganadi hamda badiiy faoliyatda zarur bo‘lgan grafik qarorlarni qabul qilish tajribasiga ega bo‘ladi. O‘quv jarayonida gipsli modellar bilan ishlashning ahamiyati shundaki, ular shakl tuzilishini tahlil qilish va chizish jarayonini izchil tashkil etish uchun qulay sharoit yaratadi. Gipsli modellar asosida bajariladigan mashqlar talabalardan tasvirni qog‘ozga joylashtirish, kompozitsion markazni belgilash va predmetning umumiy tuzilishini hisobga olishni talab qiladi. Bunda chizmaning dastlabki bosqichida yo‘l qo‘yilgan

xatolar keyingi ishlov jarayoniga ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli naturani chizishga kirishishdan oldin uning tuzilishini tahlil qilish, kuzatish nuqtasini tanlash va tasvir chegaralarini aniqlash o‘quv faoliyatining zarur shartlari hisoblanadi. Gipsli shakllar bilan ishlashda yorug‘lik manbaining joylashuvi ham alohida ahamiyatga ega. Yorug‘lik yo‘nalishi predmet yuzasidagi yoritilgan qismlar, yarim soyalar va soyalar chegarasini belgilaydi. Ushbu holatlarni kuzatish talabalarga tasvirning tonal tuzilishini anglash, hajmni qalam yordamida ifodalash va tasvir qismlari o‘rtasidagi bog‘liqlikni saqlash imkonini beradi. Mashg‘ulot davomida yorug‘lik sharoitining o‘zgarishi bir shaklning turli ko‘rinishlarini qiyoslash uchun ham xizmat qiladi. Mazkur yo‘nalishda ta’lim samaradorligini oshirish uchun nazariy tushunchalarni amaliy topshiriqlar bilan bog‘lash talab etiladi. Talabalar bajarilgan chizmalarni tahlil qilish orqali o‘z xatolarining sabablarini aniqlashi, o‘qituvchi tavsiyalari asosida keyingi ish bosqichlarini rejalashtirishi mumkin. Bunday yondashuv mustaqil ishlash ko‘nikmasini shakllantirish bilan birga, ijodiy faoliyatga mas’uliyat bilan munosabatda bo‘lishga ham yordam beradi. Ushbu maqolaning maqsadi gipsli modellarni qalamtasvirda tasvirlash jarayonini tashkil etishning pedagogik va amaliy jihatlarini o‘rganishdan iborat. Tadqiqotda mashg‘ulotlar ketma-ketligini belgilash, talabalarning bajarish jarayonidagi qiyinchiliklarini aniqlash va o‘quv natijalarini baholashga xizmat qiladigan mezonlarni ishlab chiqish masalalariga e’tibor qaratiladi. Mazkur masalalarning o‘rganilishi akademik qalamtasvirni o‘qitish tajribasini boyitish hamda tasviriy san’at bo‘yicha ta’lim mazmunini takomillashtirish uchun metodik asos yaratadi.

Xulosa: Gipsli modellar bilan ishlash bo‘yicha mashg‘ulotlarni samarali tashkil etish talabalarning kasbiy tayyorgarligini shakllantirishda puxta rejalashtirilgan ta’lim jarayonini talab qiladi. O‘quv natijalarini yaxshilash uchun har bir topshiriqning murakkablik darajasi,

bajarish muddati va talabaning tayyorgarlik holati o‘zaro muvofiqlashtirilishi lozim. Bunda o‘qituvchining individual tavsiyalari talabaning o‘zlashtirish jarayonidagi muammolarni aniqlashga yordam beradi. Mashg‘ulotlar natijasini tahlil qilishda tasvirning texnik bajarilishi bilan bir qatorda, talabaning ish jarayonini rejalashtirishi, xatolarini aniqlashi va ularni tuzatish usulini tanlay olishi ham hisobga olinishi kerak. Buning uchun oraliq nazorat, individual suhbat va amaliy topshiriqlar natijalarini qiyoslash usullaridan foydalanish maqsadga muvofiq. Ushbu mezonlar talabaning o‘zlashtirish darajasini xolis baholash imkonini beradi. Kelgusida gipsli modellar asosida qalamtasvir o‘rgatish metodikasini rivojlantirish uchun turli murakkablikdagi topshiriqlarni o‘z ichiga olgan o‘quv-uslubiy majmualar yaratish zarur. Mazkur majmualarga mustaqil bajariladigan ishlar, o‘zo‘zini baholash varaqalari va amaliy natijalarni tahlil qilishga mo‘ljallangan topshiriqlarni kiritish mumkin. Bunday materiallarning ta’lim jarayoniga tatbiq etilishi bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarining kasbiy faoliyatga tayyorligini oshirish va mustaqil pedagogik qarorlar qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Boymetov B. Qalamtasvir. — Toshkent: Musiqa, 2006. — 216 b.
2. Boymetov B. Qalamtasvir. — Toshkent: Ilm Ziyo, 2007. — 192 b.
3. Jabbarov B. G‘. Akademik qalamtasvir asoslari. — Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2022. — 220 b.
4. Boymetov B. Qalamtasvir asoslari. — Toshkent, 2000.
5. Boymetov B. Qalamtasvir o‘qitishning ilmiy asoslari. — Toshkent, 1995.
6. Boymetov B., Abdirasilov S. Chizmatasvir. — Toshkent: Ilm Ziyo, 2005.
7. Tojiyev B. Qalamtasvir asoslarini o‘rganish. — Toshkent, 1994.
8. Tojiyev B., Mahkamova S. Akademik qalamtasvir asoslari (dastlabki saboqlar). — Toshkent, 2013.
9. Xudoyberdiyev P. Qalamtasvir. — Toshkent, 2023.
10. Azimova B. Natyurmort tuzish va tasvirlash metodikasi. — Toshkent: O‘qituvchi, 1984